

FEMİNİST İKTİSAT PERSPEKTİFİNDEN ANA-AKIM İKTİSAT VE GÜNÜMÜZ EKONOMİSİNE BİR BAKIŞ

Şükriye Ece GÖRGÜ¹

Öz

Feminist iktisat genel yargı aksine kadını kayıran, üstün tutan bir iktisadi görüş olmamıştır. Aksine tüm bireyler için eşitlik ve adalet istemektedir. Yakın geçmişimize kadar feminist öğreti yokluğunda ileri gelen iktisatçılar dahil kadın emeğini görmezden gelip ekonomi dışında tutmuş ek olarak kadını erkeklere ait mal olarak dahil görmüşlerdir. Bu noktada feminist iktisadın doğuşu kaçınılmaz olmuştur. Feminist iktisat öğretisi doğrultusunda ana-akım iktisat ve günümüz ekonomisi incelendiğinde görülüyor ki kadının rolü yüzyıllardır değişmemiştir. Kadın iş hayatına girmiş olsa dahi erkeklerle aynı ücretleri almamış, eşit şartlarda çalışmamıştır. Kadın istihdamına bakıldığında ülkeler ve gelişmişlik düzeyleri açısından farklılık gösterse de temelinde kadınların yaşadığı sorunlar tüm dünyada aynıdır. Ve bu sorunların temelinde bulunan en büyük neden yüzyıllardır toplumdaki zihniyetin değiştirilememiş olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Feminist İktisat, İstihdam, Emek, Ana-Akım İktisat.

AN OVERVIEW OF MAINSTREAM ECONOMICS AND TODAY'S ECONOMY FROM THE POINT OF VIEW OF FEMINIST ECONOMICS PERSPECTIVE

Abstract

On the contrary to general view, Feminist Economics has never been an economic view which favors and accepts women as a superior power. Quite the contrary, it supports the idea that equality and justice is required for everyone. Until the recent past in the absence of feminist doctrine, the economists, even the leading ones, ignored and excluded women's labor out of economy and moreover, they accepted women as goods of men. At this point, the rise of feminist economics has become inevitable. When mainstream economics and today's economy are examined in the light of feminist economic perspective, it is seen that the role of woman hasn't changed for centuries. Even the woman took part in business life, she wasn't paid the same wages as the men and couldn't work under equal conditions. When women employment is taken into consideration, although it varies in terms of countries and levels of development, women problems are same all over the world. And the main reason underlying these problems is that the mentality of societies has not been changed for centuries.

Keywords: Feminist Economics, Employment, Labor, Mainstream Economics.

¹Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, gorguce@gmail.com, ORCID:0000-0002-8012-2571

Makalenin Geliş Tarihi (Received Date): 01.12.2018

Yayına Kabul Tarihi (Acceptance Date): 29.12.2018

Giriş

Her alanda olduğu gibi, ekonomi bilimine bakıldığında da ataerkil bir yaklaşım olduğu gözlenmektedir. Feminist iktisatçılar bu gidişatın doğru olmadığını düşünmekte ve tabiatıyla kadın bakış açısının da ekonomi içerisinde yer alması gerektiğine inanmaktadırlar. Feminist iktisat göz ardı edildiğinde, önde gelen iktisatçıların dahil, kadın iş gücüne değer vermediği, erkek işçiye oranla daha az ücret alması gerektiği, ataerkil düşünce ile kadına atfedilmiş işler dışında bir işte çalışamayacağını düşündükleri görülmektedir. Esasen tüm icatların bir ihtiyaç sonucu ortaya çıktığı düşünüldüğünde, feminist iktisadın ortaya çıkışı doğal olarak gerçekleşmiştir. Kadınların ikinci sınıf insan muamelesi görmesi, düşüncelerinin önemsenmemesi ve belki de en önemlisi kadınların önde gelen iktisatçılar tarafından irrasyonel bulunması, feminist bakış açısını zorunlu hale getirmiştir. Feminist iktisat zannedildiğinin aksine feminist bir hareket değildir. Ekonomi biliminde ataerkil bir düşünce yapısının doğru olmadığını savunmakta, ve daha duygusal bir yaklaşım göstermektedir. Ortaçağ bağnazlığı geride bırakılıp, rasyonel düşünce ve bakış açısının hakimiyeti ile hümanist bir yaklaşım izlenmesine karşın, her alanda aynı hassasiyet gösterilememiştir. Asırlardır süregeldiği gibi kadına karşı baskılar devam etmiş, cinsiyet ayrımcılıkları yaşanmıştır. Feminist iktisatçılar, geleneksel iktisatçıların teorilerinde kadına yer vermediklerini, model olarak aldıkları kişinin erkek olarak algılandığını, ancak iktisada kadın bakış açısının da getirilmesi gerektiğini ileri sürmektedirler. İktisadın tabiatındaki bencillik, kıtlık, rekabeti inkar etmeyerek bolluk, diğergamlık ve işbirliğini de iktisada dahil etmek istemektedirler. (Eroğlu ve İşler, 2004)

1.Feminist İktisadın Ortaya Çıkışı

Feminist iktisadın ortaya çıkışındaki belki de en önemli sebep kadının ekonomi içerisindeki yeridir. Zaman ilerleyip, toplumlar geliştikçe, bilim dünyayı her ne kadar aydınlatsa da kadın her daim arka planda kalmıştır. Erkek egemen bir bilim dünyası, ataerkil bir düşünce yapısı süregelmekte ve kadın bir hukukçu ya da bilim insanı olamamakta, mesleği vasıtasıyla erişeceği entelektüellik seviyesine ulaşamamaktadır. 18. Yüzyıl Britanya’ında kadınlar gelecekleri ile ilgili karar verememekte ve kadına atfedilen meslekleri icra etmek ya da ev işleri ile ilgilenmek zorundaydılar (Eroğlu ve İşler, 2004).

Kadınların, ana akım iktisatta en küçük iktisadi birim içinde görülmesi feminist iktisatçıları haklı çıkarır niteliktedir. Klasik iktisadi görüşün öncüsü Adam Smith, “Ahlaki Duygular Kuramı” isimli eserinde kadınların en yüce faziletlerinin, eşlerine karşı saygılı olmaları, namuslu ve alçakgönüllü olmalarına bağlamış, ayrıca eşlerine itaat etmeleri gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca evli erkeğin, karısının ve çocuklarının üzerinde mülkiyet hakkı olduğundan söz etmiştir (Kaya ve Belke, 2018). Görüldüğü gibi klasik iktisadın öncüsü Adam Smith tarafından dahi kadınların ekonomik sistem dışına atılması, haklarına kavuşmalarının önüne tabular konması, düşünce özgürlüklerinin önüne geçilip ataerkil düşünce yapısı ile oluşturulan kalıplara sıkıştırılmaya çalışılması feminist iktisadın doğuşunu zorunlu hale getiren sebeplerin başında gelmektedir.

İlk feminist iktisatçılar J. S. Mill, H. Taylor ve B. Bodichon 1840-1870 yılları arasında kadının istihdam ve mülkiyette eşitliğini teori haline getirip yazılarında yer vermişlerdir (Eroğlu ve İşler, 2004). J. S. Mill önceleri liberal bir iktisadi görüşe sahip olmasına karşın, sonraki zamanlarda daha sosyalist bir düşünce yapısını benimsemiş ve savunucusu haline gelmiştir. J. S. Mill sosyalist düşünce yapısına geçişle kadın haklarına değinmiş, kadınlarında çalıştıkları işler karşılığında erkeklerle aynı ücretleri alma hakkına sahip olduklarını ileri sürmüştür. Kadınları ve kadınların düşünce yapısını ötekileştirmeden ekonomi içine dahil etmek istemiş, bunun için çalışmalar gerçekleştirmiştir. Feminist iktisadın ABD’deki öncüsü ise C. P. Glipman’dır. Glipman 1898’de “Women and Economics” kitabı ile kadınlar atfedilen ve ev içi görevlerle sınırlandırılan statülerini

irdeleyerek, piyasa içinde yer almaları gerektiğine değinmiştir (Eroğlu ve İşler, 2004). Feminist iktisadın çıkış noktaları irdelendiğinde “ev ekonomisi”nin yani kadın ve çocukların ekonomi dışında tutulmuş olmasıdır. Kadın tarafından meydana getirilen hane içi katma değer doğru hesaplanamamış ve ekonomi içerisine katılamamıştır. Kadınlar gün geçtikçe ekonomide daha çok yer almakta, iş hayatına girmekte ve emek arz etmektedir. Bunlarda feminist iktisadın temellerini güçlendiren ve kadınların önündeki engelleri kaldıran önemli gelişmelerdir (Kalaycı, 2017).

“Doğayı insandan, insanı eril kılarak dışıdan ve dışıye ilişkin ekonomik davranışları da (faaliyetleri de) "bilimsel" olma iddiasındaki iktisattan soyutlayarak "bilim", dişilik, ekonomi, bilim arasına görünmez duvarlar örüyor. Feminist iktisatçılar "bilim"in ördüğü bu duvarları görünür kılmak ve aşmak için "bilim"i sorguluyor ve yeni bir bakışla iktisadı kadın deneyimlerini ve farklı tüm "diğer" deneyimleri ve etik, siyaset gibi ötekileştirilen unsurları da içerecek bir biçimde zenginleştirmeyi amaçlıyorlar” (Serdaroğlu, 2008: s.4).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülke farkı olmadan kadının ev içi üretimi GSMH hesaplarında yer almamaktadır. Cinsiyet ayrımcılığının varlığından dolayı kadınların ev içi emekleri doğru hesaplanamamaktadır. Bu da kadınların ekonomi içerisinde görmezden gelinmesinin nedenleri arasındadır (Waring, 1992).

1.1.Feminist İktisadın Gelişimi

Ekonomi içerisinde kadın ve çocuk geri plana atılmıştır. Kadın ve çocuğun ekonomiden dışlanması feminist iktisadın ortaya çıkışını hazırlayan en önemli nedenler arasındadır.

Tüm dünyada kadınlar çalışmak istemekte ve eşit ücret talep etmektedirler. Bu da feminist iktisatta küreselleşmenin bir göstergesidir. Gün geçtikçe iş yerlerinde kadın sayıları artmaktadır. Uluslararası düzeyde kadınların iş gücüne katılımı, haklarını gözetmeleri ile birlikte önlerindeki yapay engeller uzun zamanla olsa da kalkmaktadır (Kalaycı, 2017).

Türkiye’de ki kadın istihdamına bakıldığında, kadınların artık her alanda aktif olduğunu görmek mümkündür. Tarlada çalışan bir kadın ya da şirket yöneten bir kadın hem ev içi uğraşlarında hem de iş hayatında kendini göstermektedir. Bunlarda feminist iktisatta küreselleşmenin olumlu örnekleridir. Kadına toplum tarafından benimsenen ve uygun görülen meslekler dışında örneğin otobüs şoförlüğünde ya da bir kolluk kuvveti olarak da rastlamak mümkün hale gelmiştir. Bu da kadının her alanda feminist iktisadın doğası gereği kadın bakış açısını götürmektedir.

1.2. Feminist İktisadın Tanımı

Feminist iktisat iki anlamda kullanılmaktadır. Bunlardan ilki mevcut iktisadın, feminist bir gözle epistemolojik açıdan köklü bir eleştirisidir. Bu aşama tamamlandıktan sonra ise ikinci anlamı mevcut iktisada alternatif bir bakış açısı sunmaktadır. Feminist iktisat özünde kadınların ekonomik şartlarını geliştirmeyi amaçlayıp, iktisat biliminin yeniden gözden geçirilmesidir (Eroğlu ve İşler, 2004). Feminist iktisatçılar her zaman toplumsal eşitliği hedeflemişler ve ataerkil yapıya son vermek istemişlerdir. Eleştirel yapıya sahip olmalarıyla birlikte birçok sosyal bilim dalı ile etkileşim içinde olduklarından sürekli gelişen bir seyir izlemişlerdir. Feminist iktisat, kadını yok sayan, ekonomi dışında tutan tüm iktisadi paradıgmalara karşı gelmiştir (Albayrak ve Memiş, 2011). Feminist iktisat doğuşundan gelişimine kadar her daim kadını ekonomi içine katmayı, eleştirel yaklaşarak mevcut iktisadi düzendeki eksik ve yanlışları ile kabul edip üzerine kadın bakış açısını eklemeyi hedeflemiştir. Feminist iktisat ekonomide kadını değil, kadın bakış açısını öne çıkarmayı hedeflemiştir. Kadın bakış açısının ekonomi bilimine dahil olması yeni teori ve yöntemlerle iktisadın ufkunun genişlemesini sağlayacaktır (Eroğlu ve İşler, 2004).

2. Ana Akım İktisada Feminist Perspektiften Bir Bakış

Ana akım iktisat olarak anılan ve düşüncelerini klasik okul düşünce tarzıyla temellendiren neo-klasik okul, mevcut iktisatta egemenliğini sürdürmektedir. Kısacası uygulanan modeller klasik

okuldaki modeller gibi ataerkil ve cinsiyetçidir. Neo-klasik ekol rekabetçi, rasyonel, paylaşımcı olmayan bir yapıyla oluşumunu sürdürmüş ve değişen hiçbir şey olmamıştır. Bu noktada feminist iktisadın doğuşu ve eleştirel bakış açısı ekonomiye dahil olmuştur (Kaya ve Belke, 2018). Ana akım iktisada bakıldığında klasik öğretilerden hiçbir şey kaybedilmediğini ve hümanistlik adına bir gelişim olmadığını görmek mümkündür. Feminist iktisatçılar bu eksikliklerin giderilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Feminist iktisatçılar hiçbir zaman kadının ön planda olduğu bir piyasa sistemi hedeflememişlerdir. Aksine ekonomi içinde eksik olan kadın bakış açısının dahil edilmesi gerekliliğini vurgulamış, rasyonelliği gereksiz ya da uygunsuz bulmadan yanında irrasyonelliğinde yer alması gerektiğini savunmuşlardır. Feminist iktisatçılar için en önemli noktalardan biri, piyasa içerisinde kadın iş gücü, kadın başarısı yer almasına karşın ana akım iktisatla da kadına olan bakış açısının değişmemesi, tüm emek ve başarıların görmezden gelinerek ataerkil bir düşünce yapısıyla kadına atfedilen roller içinde görülüp tutulmaya çalışılmasıdır. Feminist ekonominin tüm uğraşlarına rağmen ana akım iktisat, feminist iktisat görüşleriyle hiç ilgilenmemiştir (Kaya ve Sarıçoban, 2015).

Ana akım iktisat olarak kabul edilen iktisadi görüşlerin tümünde kadın ikincilleştirilmiş ve ekonomik sistemler içerisinde yok sayılmıştır. Feminist iktisat tüm bu görüşlere karşı gelmiş ve bir uyanış, yeni bir bakış açısı getirmeyi hedeflemiş ve iktisat literatürüne de katkılarda bulunmuştur.

Feminist iktisatçılar bilim yapılırken eril ve dişil özelliklerin tanımlarının yapılarak bilimin daha donanımlı hale getirilebileceğini düşünürler ve rasyonel davranışları, kıt kaynakların bölüşümü sorununu kabullenip yanı sıra irrasyonel davranışları ve adaletli paylaşımı da bilime eklemenin daha doğru olacağını öne sürmüşlerdir (Kaya ve Belke, 2018).

2.1.Feminist İktisadın Kolları

İktisatta kadın emeğine dikkat çekildiği tarihten itibaren feminist iktisadi düşünceye katkıda bulunan tüm iktisatçılar farklı iktisat okullarına mensuptur. Bu sebeple feminist iktisada farklı iktisat okulları perspektifinden yaklaşmışlardır.

2.1.1.Liberal Feminizm

Doğası gereği liberalizmin temelinde özgürlükçü bir düşünce yapısı hakimdir. Özgürlüğün sağlanabilmesi için devletin savunucu olması gerekmektedir ve kadınlarda bu özgürlük mücadelesinin savunucularından olmuşlardır (Konca, 2016: s.12).

Liberal iktisatçılar toplumun iç içe geçmesini, gelişmesini, sosyal adalet arayışı olarak görmektedirler. Toplumdaki sosyal huzursuzlukları kapitalizmin bir sonucu olarak nitelendirmektedirler (D’Souza, 1994: s.222).

Kadınların özgürlüklerini, eşit muamele görmesini savunan orta sınıfa mensup burjuva kadınlar olmuştur. 18.yüzyılda alışagelmışin dışında orta sınıf olsa dahi kadınların sesinin yükselmesi büyük bir yankı uyandırmıştır.

“Liberal feminizm, liberal teoriden etkilenmiş olan, hatta kimi görüşlere göre onun bir başka versiyonu olan bir teori olarak kabul edilmektedir. Liberal feminizmin liberalizmden etkilenmiş olduğunun kanıtı, 17.yüzyılda geliştirilmiş olan doğal haklar kavramı ile yola çıkmasından anlaşılmaktadır. Anahtar kavramlarının eşitlik, özgürlük, bireysellik ve rasyonalite olması da bu bağlantıyı ispatlar niteliktedir” (Altınbaş, 2010: s.23).

Liberal ekonomide bilindiği üzere en önemli kavramların başında kişisel hak ve özgürlükler gelmektedir. Liberal feminizmde kadınlar için özgürlük arayışı içinde olması feminizmin liberalliğe uzanan parçasıdır.

Aranan hak ve özgürlüklerin başında oy kullanma hakkı gelmektedir. Liberal feminist kadınlar eğitimde ayrımcılığın son bulmasını ve kadınların erkeklerle aynı eğitim haklarına sahip olmasını talep etmişlerdir. 1960 yılında sonraki modern liberal feminist teoride kadınların hem ev hayatında hem de iş hayatında aynı zamanda var olabileceği ileri sürülmüştür, kadının iş hayatının yanı sıra çocukları ve aile hayatının önemi de vurgulanmıştır (Altınbaş, 2010: s.26).

Dünyada en çok anlaşılan ve yaygın olan feminist düşünce liberal feminizmdir. Bunun nedeni de liberal feministlerin toplumda süregelen alt yapıyı bozmadan, kadınlar için her alandaki tabuların kaldırılmasını ve önlerinin açılmasını sağlamayı amaç edinmişlerdir (Konca, 2016: s.14).

2.1.2.Marksist Feminizm

Marksizm ve feminizmin buluşmasından oluşan Marksist feminizm, Marksizm de olduğu gibi emek temelli bir bakış açısı ile kadınların ev içi üretimlerinin, uğraşlarının ücretlendirilmesi, kadınların toplumdaki yeri gibi kavramlara değinmişlerdir.

Kadınların kapitalist düşüncede ezildiği için Marksist feminizm kadınların ekonomideki yerinin yanı sıra cinsellik konusu üzerine de yoğunlaşmıştır. Kadınların kapitalizmde iş gücüne dahil olmaları önemli ölçüde kısıtlanmıştır. Marksist feminizm bu eşitsizliği eleştirmiş ve kadınların iş gücüne tam katılmalarını sağlamaya çalışmıştır (Konca, 2016: s.16).

2.1.3.Radikal Feminizm

Radikal feminizm, liberal feminizmin aksine kadın erkek eşitliğinin üzerinde durmak yerine, kadınların üstün tutulması gerektiği görüşündedir. Kadınların özerkliğini elde edebilmesi için erkeklerle bir çatışma içine girmesi gerektiği görüşündelerdir. Yanı sıra liberal feministler aksine kadının aile hayatının, çocuk bakımının kadın özgürlüğünde engel teşkil ettiği görüşündedirler.

2.1.4.Postmodern Feminizm

Feminizme yapılan eleştiriler postmodernizmi ortaya çıkarmıştır. Postmodernizm de postfeminizmin doğuşunu sağlamıştır. Postmodernizmin içinde kuşkuculuk vardır. Bu da yıllardır süregelen doğru bilinen bilgi hakkında kuşku duyulması gerektiği yargısını ortaya çıkarır (Konca, 2016: s.17).

Feminizm ve postmodernizmin çatıştığı pek çok nokta vardır. Bu da zaman zaman bu birleşimin doğruluk derecesini sorgulatmıştır. Feministler postmodernizmi ataerkil bulmaktadır. Postmodern feminizmin ortaya çıkışının ardından feministler eleştirilerde bulunmuş ve postfeministlerin yalnızca eleştiri yapmakla sınırlı kalabildiğini ileri sürmüşlerdir (Yörük, 2009: ss.80-83).

2.2. Emegın Karşılıksız Kalması ve İktisada Feminist Bakış

Marksist iktisat yaklaşımında da belirtildiği gibi emegın karşılıksız kalması sorunsal hüküm süren bir engel halini almıştır. Yıkılmayan tabular sonucunda, geleneksel iktisadi görüş çerçevesinden çıkılmadığı sürece devam etmesi olasıdır.

Kadınların haklarının gözetilmesi için öncelikli olarak politika yapıcılarının özenli davranması gerekmektedir. Kadınların ev içi uğraşları karşılıksız kaldığı için erkeklere ilgi çekici gelmemekte ve kadın hem iş hayatında hem de ev içi uğraşlarda aktif rol oynamak durumunda kalmaktadır. İş hayatında yer alamayan kadınların finansal anlamda güvencesiz kalması onların ötekileşmesine zemin hazırlamaktadır (Ravazi, 2007).

Ataerkil kurumlardaki kural koyucuların ve uygulayıcılar dahi cinsiyetçiliği devam ettirmektedir. Kadınların bu tip toplumlarda yer almaları bir kısır döngüye neden olmaktadır. (Kaya ve Sarıçoban, 2015: s.12).Feminist iktisatçılar yalnızca kadın merkezli bir yaklaşım izlememiştir. Kadınların ev içi uğraşlarının yanı sıra, ekonomi içerisindeki erkekleri ötekileştirmeden hak aramaya devam etmişlerdir.

Ağırlıklı olarak gelişmekte olan ülkelerde, Türkiye’de de olduğu gibi ekonomik faaliyetlerin piyasa dışında gerçekleşmesi sebebi ile iktisadın meta ekonomisiyle incelenmesi yeterli olmayacaktır (Memiş ve Özay, 2011: s.9).

2.2.1.Kadın Emeğinin Etkinliği

Feminist iktisatçıların yalnızca kadın emeği üzerinde durmamalarına karşın ekonomi içerisinde etkin rol oynayan kadın iş gücü için tüm sektörlerde kadın bakış açısı getirmek, kadın iş gücünün arttırılmasını beklemek doğru bir yaklaşım olacaktır. Buna karşın feminist iktisatçılar cinsiyetçiliğe karşı çıkmışlardır. Ancak son yıllarda kadın emeği kayıt dışı ekonomiye kaymaktadır (Aytekin, 2018: ss.507-508).

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kayıt dışı ekonomi büyüklüğü göze alındığında kadın iş gücünün kayıt dışı ekonomiye geçişine şaşırılmamalıdır. İstihdam edilecek alan bulamayan kadın iş gücü ne yazık ki daha düşük ücretlerle, sosyal haklardan yoksun kalarak emeğini arz etmekte ve toplumda yer edinmekte zorlanmaktadır. Bu noktada kanun koyucu ve uygulayıcıların denetimleri arttırması ve kadınlara yönelik istihdam alanları oluşturması etkili bir önleyici yöntem olacaktır.

Feminist iktisatçılar her ne kadar rasyonellikten uzaklaşıp irrasyonel bir görüşle erkeklerinde hak ve özgürlüklerinin gözetilmesi gerektiğini savunsalar da, kadınlar ev içi uğraşlarda kıt kaynak olan zamanlarının tümünü harcamakta, ağır iş olarak nitelendirilebilecek işler yapmakta, toplumdaki bireylerin mikro bazlı ilk eğitimlerini vererek yine üretime katkıda bulunmaktadır. Ancak tüm bu emekleri karşılıksız kaldığı gibi iş gücüne katıldıklarında mobbing gibi iş yeri baskılarına, tacizlere maruz kalmakta ya da hiçbir şekilde sosyal hak talep edemeden düşük ücretlere çalıştırılmakta, iş güvenlikleri yok sayılmaktadır. Bu gibi nedenlerden dolayı bir ekonomi içerisindeki kadın iş gücünün etkinliğini ölçmek oldukça zor olmalıdır.

Kadınların emeğini arz etmek istemesi iş hayatına katılabilmeleri için yeterli olmamaktadır. Kadınlar iş gücüne katılmak istediğinde aile büyükleri, ya da eşleri tarafından uygun bulunan işlerde çalışmak zorunda kalmakta ve varsa çocuklarının bakımını ya yarıda bırakmakta ya da çocuk bakımı için ücret ödemek durumunda kalmaktadır. Ataerkil düşünce yapısının kadının önüne çıkardığı ya da çıkarabileceği engellerin aşılması için toplum zihniyetinin değiştirilmesi en önemli önlem olacaktır.

Ancak kadınlar bazı kesimlerde ve durumlarda ekonomi içerisinde yer almakta çok da gönüllü olmamaktadırlar. Kadınlara daha az ödeme yapılması, kadınların rasyonel olarak emeğini arz etmekten kaçınmasına neden olmaktadır (Ferber, 1995).

Bu gibi durumlarda bireylerin yargılanması yerine kişisel bazlı değerlendirilerek, nasıl değiştirilebileceği, bu sonuca nelerin yol açtığı irdelenmelidir (Forget, 1997: s.100).

2.3.Feminist Perspektiften Türkiye’de Kadın Emeği

Türkiye’de kadın emeğini görünmez emek olarak görmek zor değildir. Ancak bu görünmeyen emeğin geleneksel ataerkil iktisat bakışı ve ölçüm yollarıyla belirlenmesi oldukça zordur. Kadınların görünmez emeği, kayıtlı iş hayatında olduğu gibi belirli saatler içinde sınırlandırılmamaktadır (Işık ve Serdaroğlu, 2015: s.8).

Türkiye’de kadınlar her daim emek arz etmiş ancak ekonomi içinde yer almakta sorunlarla karşılaşmışlardır.İmparatorluk döneminde kadınlar çoğunlukla dokuma ve gıda sektöründe yer alsalar da yanı sıra ebelik, öğretmenlik, hemşirelik gibi mesleklerde faaliyet göstermişlerdir. Ancak kadınların emekleri karşılığında aldıkları ücretlere bakıldığında erkek işçilere kıyasla her daim daha düşük kalmıştır (İşler ve Şentürk, 2016: s.614).

İmparatorluk dönemlerinde hem sosyal hem ekonomik açıdan oldukça fazla şekilde ötekileştirilen kadınlar her daim üretimde yer almış yanı sıra ev içi üretimde de etkin rol oynamıştır. Ancak tüm bunlara karşılık erkek egemenliğinin hakimiyeti altında ezilmiş ve piyasadan dışlanmışlardır. Ne yazık ki kadınların ev içi uğraşlarla harcadıkları emeklerinin bu dönemde de ekonomik bir karşılığı olmamıştır (Işık ve Serdaroğlu, 2015: s.8).

Cumhuriyet dönemine geçildiğinde kadınların iş gücüne katılması teşvik edilmiştir. Ancak ithal ikameci dönemde erkeklerin çalıştığı işlerden yüksek ücretler almaları sonucunda kadının elde edeceği gelire gerek görülmemiş ve ataerkil sistem, zihniyet değiştirilemediği için hükmünü sürdürmüştür (İşler ve Şentürk, 2016).

Günümüz Türkiye’inde ise kadınlar aynı zihniyetin çıkmazında aile baskısı ile ya yalnızca ev içi üretimde kalmakta ya da aile büyüklerinin ya da eşinin uygun bulduğu işlerde çalışmak durumunda kalmaktadır. Elbette ki azınlık da olsa kadınlar nitelikli iş gücü içerisine özgür iradeleri ile katılabilmektedir ancak genel olarak bakıldığında görülecektir ki nitelikli iş gücü olmasına rağmen kadınlar ev içi uğraşlarla sınırlı kalmayı tercih etmektedirler.

Toplumsal cinsiyet farklılıkları nedeniyle toplumsal cinsiyet eşitsizliği ortaya çıkmakta, özellikle ataerkil toplumlarda kadın ve erkek eşit olarak değil ayrı ayrı ele alınmakta, erkeklerin kadınlara göre daha yüksek statülü görülmeleri kaçınılmaz olmaktadır (Yavuz, 2016: s.79).

Son yıllarda gelişmiş ülkelerde kadınların iş gücüne katılım oranları hızla artış gösterirken aynı durumu Türkiye için söylemek pek mümkün olmayacaktır. Ancak bu durum genel bir yargı haline getirilmemelidir. Türkiye’de daha çok tarım alanında çalışan kadınların ücretsiz olarak çalışıp ailelerine yardımcı olmak için emek arz ettikleri bilinmektedir (Berber ve Eser, 2008: ss.4-5).

Türkiye’de kadınlar ve aynı şekilde çocuklar, eğitimi devam etse dahi tarım işçiliğinde çalışma dönemi geldiğinde eğitime devam etmek yerine ailelerine yardım etmek amacıyla tarlalarda çalıştırılmakta ve karşılığında ücret ödenmemektedir. Üstelik kayıt dışı gerçekleşen bu tarımsal faaliyet feminist iktisadın eşitlik ve adalet konusunda dikkat çektiği ve düzeltilmesi gereken en önemli sorunlardan biridir.

Çalışma hayatında kendine yer bulan bir kadın, ataerkil düşünce yapısı terkedilemediği için ne yazık ki iş ve aile hayatını bir arada götürmekte zorlanabilir. Ev içi uğraşlar ve çocuk bakımı gibi işleri de kadının tek başına yürütüyor olması, çalışma yaşamındaki fırsatları kaçırmaya, iş hayatındaki ilerlemesinin aksamasına neden olabilmektedir (Adak, 2007: s.142).

Feminist öğreti doğrultusunda kadınların iş yaşamında ne sebeplerle aktif rol alamadığı ne yazık ki ataerki düşünce yapısının varlığı olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Feminist iktisadın amacı, yerleşik iktisadın modelleştirmede dayandığı kavram ve sorunları reddederek yerine zıtlarının bolluk, diğergamlık, işbirliği konulmasını değil, çoklu insan davranışlarını kavrayabilmek ve farklı emek kavramsallaştırmalarını dahil edebilmek için bunların birlikte içerimlenebileceği ve hatta yenilerinin eklenebileceği dinamik ve açık bir modelleştirme anlayışı önermektedir” (Işık ve Serdaroğlu, 2015: s.10).

Türkiye için bakıldığında kadın istihdamındaki sorunları reddetmek ya da dile getirmek içinde bulunulan durumu ne yazık ki değiştirmeyecektir. Bu sebeple sorunun ne olduğu açıkça kavranıp ataerkil yapıdan çıkılabilmesi için çalışmalar yürütülmesi ileriki zamanlara yönelik daha kesin sonuçlar almanın önünü açmış olacaktır.

3.Sonuç

Feminist iktisadın sıkça dile getirdiği durum adaletsizlik olmasına karşın kadın ve çocukların haklarının yanı sıra elbette ki erkeklerinde haklarını gözetmişlerdir. Fakat ne yazık ki yüzyıllardır içinde yaşadığımız ataerkil toplum, ana-akım iktisat olarak adlandırılan klasik iktisadi görüş

feminist iktisatçıların zıttı eylemlerde bulunmuş ve ileri gelen iktisatçılar dahi kadının yerini ev içi olarak belirlemiş, analık görevi ithaf etmiş ve ekonominin dışında tutmuşlardır. Tüm bu dışlamalara karşı kadını hatırlayan ve hatırlatan iktisadi akımlar ve iktisatçılar oluşması sonucunda kadın oldukça yavaş olsa da ekonomi içinde yer almaya başlamıştır. Ancak buradaki önemli nokta kadının ekonomide kendine yer bulmasına karşın kabul görüp göremediğidir. Kadınlar çalışma fırsatı yakaladıklarında iş hayatına girmekten kaçınmadığında ilk önce aile engeli ile karşılaşmakta ve iş yaşamları sınırlandırılmaktadır. İş hayatına başladıklarında ise toplum baskısı devam etmekte, aile yaşantısındaki sorumlulukları için destek görmediğinden iş hayatından uzaklaşmak durumunda kalmaktadır. Öte yandan nitelikli bir iş gücü haline gelmiş bir kadın iş hayatı yerine ev içinde kalmayı günümüzde halen tercih edebilmektedir. Bu noktada tekrar feminist öğreti doğrultusunda karşımıza zihniyet sorunu çıkmaktadır. Ülkeler her ne kadar gelişmiş olsalar da yüzyıllardır ataerkil düşünce yapısıyla kadına atfedilen roller vardır. Neden halen kadın ev içi uğraşlarla ilgilenirken yalnız erkek tarafından gelir elde edilmesi doğal karşılanmaktadır? Neden bir erkek evde çocuğu ile ilgilenirken bir kadının iş hayatında yer alması ve gelir elde etmesi olağan dışı görülmektedir? Eşlerden birisinin çocukla ilgilenmesi ve yalnızca birisinin çalışması düşünüldüğünde kadına ev içi uğraş kalmaktadır? Ya da niçin ev içi uğraş yalnızca tek bir cinsiyete yüklenmektedir? Erkek iş hayatında tüm fırsatları değerlendirebilirken kadın tam tersini yapmak durumunda kalmaktadır? Tüm bu soruların cevabı olarak söylenebilir ki toplumların gelişmişlik düzeyleri, eğitim oranları, bilimdeki ilerlemeler, ekonominin refah ya da kıtlık içerisinde olması değişken durumlardır. Yüzyıllardır ülke, din dil, ırk fark etmeden değişmeyen tek şey kadına biçilen ana rolüdür. Kadının ana rolü dışında bir birey olduğu her zaman göz ardı edildiği için kronikleşmiş bir ataerkil yapı kısır döngüsü içinde kalınmıştır. Feminist öğreti ışığında öncelik olarak toplumların akıllarındaki roller silinmeli ve rasyonel düşünceye ek olarak irrasyonel düşüncenin de varlığı kabul edilmelidir. Kadınların ekonomideki rolünün artışının yanı sıra bu durumun kalıcılığı ve ne şartlar altında olduğu ancak zihniyetlerin değişmesi ile olumlu hale dönebilecektir.

KAYNAKÇA

- Adak, N. (2007). Kadınların ikilemi: iş ve aile yaşamı. **Sosyoloji Dergisi Ülgen Oskoy'a Armağan Özel Sayısı**, 138-152.
- Albayrak, Ö. ve Memiş, E. (2011). Feminist iktisat. **Feminist Eleştiri**, 2 (3), 1-3.
- Altınbaş, D. (2010). Feminist tartışmalarda liberal feminizm. **Kadın Araştırmaları Dergisi**, 9 (0), 21-52.
- Aytekin, B. (2018). İktisat politikaları ve kadın emeği. **R&S – Research Studies Anatolia Journal**, 1(3), 503-510.
- Berber, M. Ve Eser, B. (2008). Türkiye’de kadın istihdamı: ülke ve bölge düzeyinde sektörel analiz. “**İş, Güç**” **Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi**, 10 (2), 1-16.
- Collins, H. (1992). Review of if women counted: a new feminist economics. **Review of Income and Wealth**, 38 (2), 237-243.
- Derya, H., Paksoy, S., Yıldırımçı, E. ve Sarıçoban, K. (2015). Neoliberalizm’de feminist ekonomi. **Neoliberal Söylem ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Konferansı**, 3-14.
- D’Souza, H. (1994). The economics of the welfare state. **The Journal of Sociology & Social Welfare**, 21 (3), 221-224.
- Eroğlu, Ö. ve İşler, R. (2004). İktisat düşüncesinde kadının konumu ve feminist iktisat. **Maliye Araştırma Merkezi Konferansları**, 46, 54-81.
- Ferber, M. (1995). The study of economics: a feminist critique. **American Economic Association**, 8(6), 357-361.
- Forget, E. (1997). The market for virtue: Jean – Bapstiste Say on women in the economy and society. **Feminist Economics**, 3 (1), 95-111.
- Işık, E. ve Serdaroğlu, U. (2015). Kadın emeği feminist iktisadın yol haritası üzerinden bir açıklama. **Türk Tabipleri Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi**, 56 (15), 6-14.
- İşler, R. ve Şentürk, C. (2016). Feminist iktisat perspektifinden Türkiye ekonomisinde kadının rolü. **International Journal of Social Sciences and Education Research**, 2 (2), 613-624.
- Kalaycı, İ. (2017). Feminist iktisat: toplumsal cinsiyet eşitliğine seçenек bir bakış. **Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, 12 (4), 533-542.
- Kaya, H. ve Belke, M. (2018). Feminist iktisat ve iktisadi düşüncede kadının konumu. **Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi**, 60 (5), 55-58.
- Konca, B. (2016). İktisatta feminist bir bakış: 2000 sonrası dönemde kadın iş gücünün ekonomideki yeri. **Yüksek Lisans Tezi**, 1-20.
- Memiş, E. ve Özay, Ö. (2011). Ev içi uğraşlardan iktisatta karşılıksız emeğe: Türkiye üzerine yapılan çalışmalara ilişkin bir değerlendirme. **Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Giderken Türkiye’de Feminist Çalışmalar**, 1-32.
- Ravazi, S. (2017). The political and social economy of care in a development context. **Gender and Development**, 3, 2-39.
- Yavuz, R. A. (2016). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ekseninde kadın istihdamı ve ekonomik şiddet. **Journal of Life Economics**, 3 (3), 77-100.
- Yörük, A. (2009). Feminizm/ler. **Sosyoloji Notları**, 7, 63-85.